

TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

Sudi APAK

Beykent Üniversitesi

E-posta: sudiapak@beykent.edu.tr

Kamer Hagop TAŞCIYAN

Kadir Has Üniversitesi

E-posta: kamertasciyan@yahoo.com

Özet

Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin bir tamamlayıcısı olan Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve özel emeklilik ürünlerinin satışı ve bireysel katkı paylarının toplanması ile ilgili emeklilik branşı faaliyet ruhsatı almış emeklilik şirketlerinin yetkilendirildiği bir sistemdir. Bu sistemde, katılımcılar tarafından ödenmiş katkı payları emeklilik yatırım fonları vasıtasıyla yatırıma yönlendirilmekte ve böylece emeklilik dönemi boyunca yeterli bir emeklilik gelirin sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye'de 27 Ekim 2003 tarihinde faaliyete geçmiş bulunan bireysel emeklilik sisteminin gelişimi incelenmektedir. Bireysel emeklilik sistemiyle ilgili göstergelerin hızlı bir gelişim gösterdiği ve bu durumun sistemin gelecekteki gelişimi hakkında olumlu sinyaller verdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Gelişim, Bireysel Emeklilik Sistemi, Özel Emeklilik Sistemi, Emeklilik Yatırım Fonları*

Alan Tanımı: Emeklilik Fonları; Diğer Özel Finansal Kuruluşlar (Finansal İktisat Konuları)

THE EVOLUTION OF INDIVIDUAL PENSION SYSTEM IN TURKEY

Abstract

The Individual Pension System (IPS) in Turkey is complementary to the social security system which is only the licensed pension companies are entitled to sell private pension products and collect personal pension contributions. In this system voluntary contributions are made by the participants and all these contributions are accumulated into pension mutual funds aim to provide adequate pension income during retirement.

In this study we investigate evolution of individual pension system in Turkey which is commenced on October 27, 2003. We can see that, individual pension system indicator has been growing fast and gives positive signals for their future development.

Key Words: *Evolution, Individual Pension System, Private Pension System, Pension Mutual Funds*

JEL Classification: G2, G23

1. GİRİŞ

20. yüzyılın sonlarına doğru, dünyada yaşanan nüfusun artması ve tıp alanında yaşanan gelişmeler sonucunda beklenen yaşam süresinin uzamış olması aktif/pasif sigortalı dengesini bozarak, dağıtım esaslı işleyen sosyal güvenlik sistemi üzerinde önemli bir yük oluşturmuştur. Bu süreçte sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilir kılınması amacıyla emeklilik yaşı, emeklilik aylığına hak kazanma süresi gibi temel parametrelerin değiştirildiği görülmektedir. Ayrıca, dağıtım sisteminde yaşanan finansal sorunlara yönelik, fonlamaya dayalı bir sisteme doğru bir yönelimin olduğu, bunun da uzun vadeli sigorta kollarında çok ayaklı emeklilik sistemlerine geçişle sağlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu uygulamaların ilki 1981 yılında Şili’de başlamış, reform niteliğindeki Şili örneği daha sonraki yıllarda birçok ülke için örnek oluşturmuştur.

Türkiye’de de söz konusu gelişmelere ve reform uygulamalarına paralel olarak Türk sosyal güvenlik sisteminin uzun dönemli aktüeryal dengesinin yeniden tesisini ve kurumsal etkinliği geliştirmeyi amaçlayan kapsamlı sosyal güvenlik reformu iki aşamalı bir süreç olarak tasarlanmış ve 1999 yılından itibaren hayata geçirilmeye başlanmıştır. Reformun ilk aşamasında sosyal sigorta parametrelerinin yeniden tasarımı yapılmış, kayıt dışı istihdamı önlemeye yönelik tedbirler getirilmiş, prime esas ücret tavanı ve emeklilik aylıklarının hesaplanmasında ödenen primlerin etkisi artırılmış ve kademeli olarak emeklilik yaşı yükseltilmiştir. Ayrıca işsizlik sigortası hayata geçirilmiş, işsizlik ödeneğinin yanı sıra yeni iş bulma, meslek edindirme ve geliştirme eğitiminin verilmesi sağlanmıştır. Reformun ikinci aşamasında sosyal sigorta kurumlarının etkinlik ve verimliliklerini arttırmaya yönelik teknolojik ve kurumsal yapılanma çalışmalarına başlanmış, sağlık hizmetlerinde yeniden yapılanma başlatılmış, kapsamlı bir sosyal yardım sisteminin kurulması için çalışmalara başlanmış ve 2003 yılı sonunda Bireysel Emeklilik Sistemi (BES) uygulanmaya başlanmıştır. Bu çalışmada Türkiye’de 27 Ekim 2003 tarihinde fiili olarak faaliyete geçmiş bulunan bireysel emeklilik sisteminin gelişimi ortaya konmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde Dünya’da bireysel (özel) emeklilik sisteminin yeri ve kapsamı açıklanmıştır. Üçüncü bölümde Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin yeri ve kapsamına değinilmiştir. Dördüncü bölümde Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminin gelişimini incelemeye yönelik veriler sunulmuştur. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgular genel olarak yorumlanmıştır.

2. DÜNYA’DA BİREYSEL (ÖZEL) EMEKLİLİK SİSTEMİNİN YERİ VE KAPSAMI

Dağıtım esaslı sosyal güvenlik sistemleri son 20 yıllık periyotta tüm dünyada ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. 1980’li yılların başında ortaya çıkan genel eğilimler, devletin küçülmesi, sorumlulukların olabildiğince bireylere aktarılması ve globalleşme yönünde olmuştur. Artan bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, toplumda yaşlı nüfusun artışı ve doğum oranlarındaki düşme, merkezi yönetimin yarattığı sorunlar, ekonomik durgunluk ve sosyal güvenlik sistemlerindeki liberalleşme eğilimi sosyal güvenliğin finansmanında yeni yöntemlerin ortaya çıkmasına yol açan önemli nedenlerdendir (Aydın,1995:111).

1994 yılında dağıtım esaslı sosyal güvenlik sisteminin yarattığı sorunları gören Dünya Bankası yeni bir reform açılımını gündeme getirmiştir. “Yaşlanma Krizinin Bertaraf Edilmesi” (Averting the Old-Age Crisis: Policies to Protect the Old and Promote Growth) raporu ile kamuoyu yaratan Dünya Bankası, ILO, OECD ve Avrupa Komisyonu gibi uluslararası kuruluşları harekete geçirmiş ve sosyal güvenlik kapsamında reform çabalarının hızlanmasına zemin hazırlamıştır (Casey, 2004:1). Bu raporun ana önerisi, gönüllülük esaslı özel emeklilik programlarına dayanmakta olup,

tanımlanmış prim sistemleriyle oluşturulan klasik dağıtım esaslı modelini işveren destekli tamamlayıcı emeklilik planları ile bireysel tasarruf hesaplarına dayalı çok basamaklı bir sistemin uygulanmasıdır (World Bank,1994:8-9). Bu açıdan günümüzdeki emeklilik sistemleri, ulusal sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı emeklilik planları ve özel emeklilik fonları olmak üzere üç basamaklı bir yapıda inşa edilmektedir (Boulier vd., 2001:173). Üç basamaklı emeklilik modeli, farklı yaklaşımların bir arada kullanılarak farklı amaçlara hizmet etmekte ve özel emeklilik fonlarıyla farklı ihtiyaçlara hitap etmektedir;

• **Birinci Basamak (Sosyal Güvenlik Sistemi) :** Kamu tarafından yönetilen, belirli bir emeklilik geliri sağlayan, katılımın zorunlu olduğu ilk basamaktır. Bu basamakta “Sosyal Devlet” olmanın gereği olarak her bireye asgari bir gelir sağlama amaçlı dağıtım esaslı işleyen emeklilik sistemidir. Dağıtım esaslı emeklilik planları uzun vadeli bir tasarruftur ve çalışandan emekliye bir gelir transferidir (Blake, 2000:F47).

• **İkinci Basamak (Mesleki/Tamamlayıcı Emeklilik Sistemi) :** İkinci basamakta zorunlu ve isteğe bağlı olarak, çoğunlukla işyeri bazlı mesleki emeklilik planları tanımlanmıştır.

• **Üçüncü Basamak (Bireysel ya da Özel Emeklilik Sistemi) :** Özel emeklilik programları; koşulları önceden belirlenmiş bir sözleşme çerçevesinde, çalışanların bireysel hesaplarına düzenli olarak yatırılan katkı paylarının emeklilik döneminin başlangıcına kadar etkin bir fon yönetimiyle değerlendirilmesi esasına göre faaliyet göstermektedir (Ergenekon,1998:2). Bu program kapsamında oluşturulan özel emeklilik fonları (private pension funds) : çalışanların üretici oldukları çalışma döneminde yarattıkları gelirin bir bölümünü tasarruf ederek, yaşlılık dönemlerinde bu tasarrufları kullanmaları suretiyle sürdürülebilir bir yaşam standardı sağlamlarına olanak tanıyan araçlar olarak tanımlanmaktadır (Ippolito,1986:6). Bu açıdan özel emeklilik sistemi, “Fonlama Modeli” esas alınarak uygulanmakta olup, özünde; gelecekte yapılması gereken bir emeklilik harcaması için çalışma süresince düzenli bir karşılık ayrılması ve ayrılan bu karşılığında da, çalışanların emeklilik dönemi gelinceye kadar güvenilir ve verimli şekilde değerlendirilmesi suretiyle uzun vadede yeterli birikime kavuşması amacını taşımaktadır (Erol ve Yıldırım, 2003:151).

Dünyanın farklı ülkelerinde yukarıdaki sistemler hep birlikte, birbirine alternatif olarak kullanılabilirler. Örneğin bazı ülkelerde bireysel emeklilik programları sosyal güvenlik sistemini tamamlayıcı rol oynarken, bazı ülkelerde sosyal güvenlik sistemine alternatif oluşturmaktadır. Bireysel emeklilik sistemine girip girmemek kimi ülkelerde çalışanların tercihine bırakılırken, kimi ülkelerde zorunlu tutulmuştur. Bazı ülkelerde bireysel emeklilik programlarının yükümlülükleri işveren kurum tarafından karşılanmakta, bazı ülkelerde bir grup işveren ya da sendika tarafından üstlenilebilmektedir. Yine bazı ülkelerde işyeri, sanayi dalı ya da ülke bazında faaliyet gösteren kollektif programların yanı sıra, yetki tanınan sigorta ya da fon yönetim şirketleri de bireysel bazda hizmet verebilmektedir (Finans Emeklilik, Dünya’da Bireysel Emeklilik, <http://www.finansemeklilik.com.tr/dunyadabireyselemeklilik.aspx>)[İndirme Tarihi: 23.02.2010].

3. TÜRKİYE’DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN YERİ VE KAPSAMI

Dünyada kamusal emeklilik olarak bilinen ve çalışan kesimlerin katılma zorunluluğunda oldukları, devletin yönetimi ve denetimi altında faaliyet gösteren birinci ayak sosyal sigorta kurumları, ülkemizde de emeklilik sisteminin zorunlu birinci ayağını oluşturmaktadır. Zorunluluk veya gönüllülük esasına dayalı olarak işyeri veya işkolu bazlı faaliyet gösteren ikinci ayak mesleki

emeklilik programları ülkemizde yeterince gelişmemiş ve Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK) örneğinde olduğu gibi kısmi uygulamalarla sınırlı kalmıştır. Gelişmiş ülkelerde gönüllülük esasına dayalı, gelişmekte olan ülkelerde ise zorunluluk esasına dayalı özel emeklilik programları, ülkemizde de gönüllülük esasıyla hayat sigortacılığı olarak yıllardan beri, bireysel emeklilik sistemi olarak ise 27 Ekim 2003 tarihinden itibaren fiilen bulunmaktadır (Uğur, 2004:173).

Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından yapılan tanımlamada, bireysel emeklilik sistemi mevcut kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak, bireylerin çalışma yaşamları boyunca yaptıkları düzenli tasarrufların yatırıma yönlendirilmesini sağlayarak, oluşacak birikimlerle, tasarruf yaptıkları dönemde sahip oldukları refah seviyesinin emeklilik döneminde de devam etmesini sağlayan gönüllülük esasına dayalı özel bir emeklilik sistemi olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan bireysel emeklilik sistemi; bireylere yaşlılıklarında ve aktif çalışma yaşamlarının sonunda ek bir gelir sağlamaya yönelik, katkılarının her bir katılımcı adına ayrı hesaplarda takip edildiği ve herkesin kendi birikimleri oranında gelir alacakları, devletin gözetim ve denetiminde ancak bütünüyle özel şirketler tarafından yapılan, gönüllü katılıma dayalı, kamu emeklilik sistemlerini tamamlayıcı bir sistemdir (Bahadın ve Kaleağası, 2005:1).

4. TÜRKİYE’DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ

Bu bölümde Türkiye’de 27 Ekim 2003 tarihinde faaliyete geçmiş bulunan “Bireysel Emeklilik Sistemi-BES”’in altı yıllık gelişimini incelemeye yönelik EGM (Emeklilik Gözetim Merkezi) ve SPK’nın (Sermaye Piyasası Kurulu) yayınlamış olduğu birtakım veriler incelenmektedir.

4.1. Yaş Dağılımına Göre Toplam Katılımcı Sayısı ve Katılımcıların Toplam Fon Tutarı (TL)

(Tablo 1)’de Türkiye’de bireysel emeklilik sisteminde yer alan katılımcı sayısı incelendiğinde, toplam katılımcı sayısı 2003 yılı sonunda 15.245 kişi iken, 2009 yılı sonunda 1.988.322 kişiye yükselmiştir. Katılımcıların yaş dağılımları incelendiğinde ise bireysel emeklilik sistemine katılan katılımcıların çoğunlukla 25-34 ve 35-44 yaş grubunda yer aldıkları, en düşük katılımcı sayısının 56 yaş ve üzeri yaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Ayrıca sistemde yer alan katılımcıların sahip oldukları toplam fon tutarı (TL), 2006 yılı sonunda 2.814.938.925 TL iken, bu tutar 2009 yılı sonunda 9.000.212.294 TL’ye ulaşmıştır.

Tablo 1. Yaş Dağılımına Göre Toplam Katılımcı Sayısı ve Katılımcıların Toplam Fon Tutarı (TL)

Yıl	25 yaş altı	25-34 yaş	35-44 yaş	45-55 yaş	56 yaş ve üzeri	Toplam Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Toplam Fon Tutarı (TL)**
2003	827	5.342	4.998	3.723	355	15.245	-
2004	27.323	132.011	106.193	44.593	4.137	314.257	-
2005	56.266	277.643	223.730	103.017	12.040	672.696	-
2006	80.185	428.632	360.283	177.769	26.781	1.073.650	2.814.938.925
2007	106.925	579.060	485.578	246.928	39.213	1.457.704	4.566.383.316
2008	122.129	687.539	581.450	302.390	51.846	1.745.354	6.372.756.623
2009*	130.082	768.511	662.383	361.400	65.946	1.988.322	9.000.212.294

Kaynak: EGM, Temel Göstergeler, <http://www.egm.org.tr/weblink/BESgostergeler.asp> [İndirme Tarihi:23.02.2010]

* 2009 yıl sonu verisi 25.12.2009 itibariyledir.

** 2003, 2004 ve 2005 yılları verilerine ulaşamamıştır.

4.2. Emeklilik Sözleşmesi ve Sertifika Sayısının Yıllık Değişimi (%)

(Tablo 2)'de Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminde yapılan emeklilik sözleşmesi ve sertifika sayısı ve yıllık değişimi (%) gösterilmektedir. 2003 yılı sonunda sözleşme sayısı 16.812 iken 2009 yılı sonunda sözleşme sayısı 2.204.218 gibi bir rakama ulaşmıştır. Yıllık değişim oranları incelendiğinde ise sözleşme ve sertifika sayısı artışının yavaşlama eğiliminde olmasına rağmen gelişimini her yıl sürdürdüğü görülmektedir.

Tablo 2. Emeklilik Sözleşmesi ve Sertifika Sayısına İlişkin Büyüklükler

Yıl	Sözleşme ve Sertifika Sayısı	Yıllık Değişim (%)
2003	16.812	-
2004	334.557	1889,99
2005	714.146	113,46
2006	1.141.428	59,83
2007	1.576.273	38,10
2008	1.933.266	22,65
2009*	2.204.218	14,02

* 2009 yıl sonu verisi 25.12.2009 itibariyledir.

Kaynak: EGM, Temel Göstergeler, <http://www.egm.org.tr/weblink/BESgostergeler.asp> [İndirme Tarihi:23.02.2010]

4.3. Toplam Katkı Payının (TL) Tercih Edilen Ödeme Periyoduna Göre Dağılımı ve Yatırıma Yönelen Toplam Tutar (TL)

(Tablo 3)'de Türkiye'deki katılımcıların toplam katkı paylarının (TL) tercih edilen ödeme periyoduna göre dağılımı ve yatırıma yönelen toplam tutar (TL) gösterilmektedir. Buna göre 2003 yılı sonunda yatırıma yönelen toplam katkı payı tutarı 5.886.764 TL ve yatırıma yönelen toplam tutar 5.692.556 TL iken, toplam katkı payı tutarı 2009 yılı sonunda 7.048.923.640 TL ve yatırıma yönelen toplam tutar 6.818.103.057 TL'ye ulaşmıştır. Ayrıca tablodan görüleceği üzere katkı paylarının genellikle kısa vadeli (aylık) ödeme periyodunda yoğunlaştığı görülmektedir.

Tablo 3. Toplam Katkı Payının (TL) Tercih Edilen Ödeme Periyoduna Göre Dağılımı ve Yatırım Yönelen Toplam Tutar (TL)

Yıl	Aylık	3 Aylık	6 Aylık	Yıllık	Toplam Katkı Payı Tutarı (TL)	Yatırıma Yönelen Toplam Tutar (TL)
2003	2.286.697	388.138	249.168	2.942.762	5.866.764	5.692.556
2004	222.673.494	18.309.168	6.089.135	41.253.908	288.325.706	276.287.104
2005	837.765.343	66.380.561	21.816.890	191.271.032	1.117.233.826	1.078.630.423
2006	1.987.687.707	176.177.471	50.968.233	377.675.566	2.592.508.977	2.512.373.823
2007	3.129.443.877	245.975.247	72.967.637	468.674.450	3.917.061.211	3.786.517.089
2008	4.481.236.254	307.864.700	90.610.914	587.983.893	5.467.695.761	5.284.206.740
2009*	5.795.951.329	352.741.226	108.238.437	791.992.648	7.048.923.640	6.818.103.057

*2009 yıl sonu verisi 25.12.2009 itibariyledir.

Kaynak: EGM, Temel Göstergeler, <http://www.egm.org.tr/weblink/BESgostergeler.asp> [İndirme Tarihi:23.02.2010]

4.4. Emeklilik Yatırım Fonlarının Getiri Bazlı Performansları (%)

Emeklilik yatırım fonları vasıtasıyla yatırıma yönlendirilen emeklilik birikimleri sermaye piyasalarında değişik yatırım araçlarında değerlendirilmektedir. (Tablo 4)'de çeşitli yatırım araçlarından oluşan emeklilik yatırım fonlarının 2004-2009 yılı ortalama getiri (%) performansları incelendiğinde, fon türleri içerisinde daha yüksek getiri performansına sahip fonlar genel olarak Hisse Senedi ve Karma fonlar iken, en düşük getiri performansına sahip fonlar ise Yabancı Menkul Kıymetler ve Döviz Cinsinden Kamu Borçlanma Araçları fonlarının olduğu görülmektedir. 2008 yılında etkisini ortaya koyan küresel finansal krize rağmen özellikle Hisse Senedi fonlarının 2009 yılında hızlı bir toparlanma sürecine girdikleri görülmektedir.

Tablo 4. Emeklilik Yatırım Fonlarının Getiri Bazlı Performansları 2004 – 2009 (%)

Fon Kodu*	Türü	2004 (%)	2005 (%)	2006 (%)	2007 (%)	2008 (%)	2009 (%)	2004-2009 Ortalama (%)
AH1	KBA (TL)	34,17	19,40	10,60	19,93	15,71	17,77	19,60
AH2	LİKİT	20,01	12,40	14,71	16,23	15,63	8,41	14,57
AH3	KBA (YP)	5,43	7,19	7,87	-7,75	27,70	14,86	9,22
AH4	KBA (YP)	10,00	-6,07	16,75	-3,22	24,24	12,65	9,06
AH5	HİSSE	23,15	59,26	8,58	38,30	-37,88	94,09	30,92
AH6	YAB MK	8,87	-1,04	16,92	0,34	11,65	12,11	8,14
AH8	KARMA	27,78	16,88	13,97	15,09	16,89	10,47	16,85
AH9	KARMA	21,91	32,59	12,14	22,35	-0,29	36,06	20,79
AH0	KARMA	33,15	41,50	20,70	33,69	-3,63	53,34	29,79
FEK	KBA (TL)	35,11	18,87	3,76	20,23	13,98	14,06	17,67
FEL	LİKİT	21,51	12,21	15,06	16,78	16,17	8,97	15,12
FEE	KARMA	25,03	21,55	8,31	15,61	-13,62	35,07	15,33
FEP	LİKİT	15,63	7,17	12,44	14,16	13,48	6,18	11,51
GEU	YAB MK	-0,13	0,78	6,63	-8,40	37,45	-4,98	5,23
GEL	LİKİT	20,70	12,93	15,42	17,19	16,43	9,14	15,30
GEK	KBA (TL)	33,64	21,55	9,71	19,46	16,67	17,52	19,76
GEH	HİSSE	26,32	52,49	4,23	46,84	-48,55	84,55	27,65
VEE	KARMA	28,64	20,66	12,76	20,68	4,96	19,91	17,94
VEH	HİSSE	25,02	62,29	3,51	32,49	-39,29	99,11	30,52
VEK	KBA (TL)	23,55	18,90	9,44	19,11	15,74	13,08	16,64
VEL	LİKİT	17,51	11,68	14,71	16,93	16,15	8,51	14,25
VET	KBA (YP)	4,98	9,95	9,13	-6,68	23,03	13,67	9,01
VEU	YAB MK	-2,00	-6,84	-0,61	-13,90	19,30	-0,71	-0,79
VEG	YAB MK	0,50	-9,48	-0,49	-13,31	12,94	5,51	-0,72
YEP	LİKİT	20,75	13,18	14,86	16,46	16,03	8,75	15,01
YEK	KBA (TL)	35,87	21,75	10,61	19,23	16,04	16,82	20,05
YEH	HİSSE	30,49	51,52	6,16	37,22	-44,26	97,22	29,73
YEE	KARMA	34,24	15,48	11,74	24,86	8,32	22,99	19,61
YEU	YAB MK	2,41	2,24	18,13	-7,64	3,83	3,80	3,80
Ortalama (%)		20,15	18,65	10,61	14,56	6,03	25,48	

* Fon kodlarının ait oldukları fon unvanları için bkz. www.spk.gov.tr

Açıklamalar: KBA (TL): TL Cinsinden Kamu Borçlanma Araçları Fonu, KBA (YP): Döviz Cinsinden Kamu Borçlanma Araçları Fonu, YAB MK: Yabancı Menkul Kıymetler Fonu, Hisse: Hisse Senedi Fonu, Karma: Karma Nitelikli Fon, Likit: Likit Fon

Not: Çalışmada 2004-2009 döneminde tam olarak verilerine ulaşılabilen, hiçbir fonla birleşmemiş, başka hiçbir fon tarafından devralınmamış, tasfiye halinde olmamış ve devamlı olarak faaliyette bulunmuş 29 adet emeklilik yatırım fonunun getirisi hesaplanmıştır. Emeklilik yatırım fonların getirilerinin (%) hesaplanmasında SPK tarafından yayımlanmış olan fonun yıl sonu birim fiyatının fonun geçen yıl sonu birim fiyatından çıkartılması suretiyle bulunan değer, fonun yine geçen yıl sonu birim fiyatına bölünmesiyle elde edilmiştir. Ayrıca hesaplanan fon getirilerinin fonların gelecek getirilerine ilişkin gösterge niteliği taşımayacağı unutulmamalıdır.

Kaynak: SPK, www.spk.gov.tr [İndirme Tarihi:23.02.2010]

4.5. Emeklilik Şirketleri Bazında BES Temel Göstergeleri

Bireysel emeklilik sisteminin faaliyete geçtiği 2003 yılı sonuna doğru birçok emeklilik şirketi faaliyete geçmekle birlikte sektörde yaşanan yoğun rekabet ve diğer piyasa koşulları nedeniyle bu şirketler diğer emeklilik şirketleriyle birleşmiş, devralınmış veya satın alınmıştır. Örneğin bu şirketlerden Commercial Union Hayat ve Emeklilik şirketinin unvanı 14.09.2004 tarihinden itibaren Aviva Hayat ve Emeklilik olarak değişmiştir. Doğan Emeklilik şirketinin unvanı 21.11.2005 tarihinden itibaren Fortis Emeklilik ve Hayat olarak değişmiştir. Başak Emeklilik şirketinin unvanı 16.04.2007 tarihinde Başak Groupama Emeklilik olarak değişmiştir. Ak Emeklilik ile Aviva Hayat ve Emeklilik şirketlerinin 31.10.2007 tarihinde birleşmesi sonrasında göstergeler Avivasa Emeklilik ve Hayat adı altında yayımlanmaya başlanmıştır. Ankara Emeklilik şirketinin unvanı 26.09.2008 tarihinde Aegon Emeklilik ve Hayat olarak değişmiştir. Koç Allianz Hayat ve Emeklilik şirketinin unvanı 07.10.2008 tarihinde Allianz Hayat ve Emeklilik olarak değişmiştir. Oyak Emeklilik şirketinin unvanı 27.01.2009 tarihinde Ing Emeklilik olarak değişmiştir. Başak Groupama Emeklilik şirketinin unvanı 30.09.2009 tarihinde Groupama Emeklilik olarak değişmiştir. Bu açıdan söz konusu değişimler dikkate alınarak, (Tablo 5)'de 25.12.2009 tarihinde bireysel emeklilik sisteminde faaliyet gösteren 13 emeklilik şirketinin temel göstergeleri yer almaktadır.

Tablo 5. Şirket Bazında Bireysel Emeklilik Sistemi Temel Göstergeler (25.12.2009)

Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Toplam Fon Tutarı (TL)	Katılımcıların Ortalama Katkı Payı Tutarı (TL)	Emekli Olan Katılımcı Sayısı	Sözleşme ve Sertifika Sayısı Toplam	Yatırıma Yönelen Toplam Tutar (TL)
Aegon Emeklilik ve Hayat	57.732	85.280.111	77.669.719	1	68.751	74.441.055
Allianz Hayat ve Emeklilik	53.647	430.508.731	331.041.152	109	61.987	322.616.174
Anadolu Hayat Emeklilik	437.885	1.935.206.016	1.430.314.008	1.304	475.798	1.385.131.267
Avivasa Emeklilik ve Hayat	307.918	1.960.067.848	1.556.731.979	69	360.517	1.500.966.251
Deniz Emeklilik ve Hayat	804	11.247.400	11.288.014	-	812	11.287.514
Ergo İsviçre Emek. ve Hayat	10.926	13.451.326	12.752.957	-	11.790	12.407.622
Finans Emeklilik ve Hayat	21.013	16.394.357	16.002.214	-	22.129	15.402.774
Fortis Emeklilik ve Hayat	76.199	321.031.370	263.003.292	11	84.411	254.105.619
Garanti Emeklilik ve Hayat	400.196	1.309.516.849	1.045.243.495	10	424.855	1.015.690.666
Groupama Emeklilik	80.576	522.305.130	413.037.832	67	86.776	406.641.548
Ing Emeklilik	155.986	505.068.572	390.765.783	5	170.491	375.387.852
Vakıf Emeklilik	118.325	531.305.078	413.529.862	52	134.098	406.731.395
Yapı Kredi Emeklilik	267.115	1.358.829.506	1.087.543.334	252	301.803	1.037.293.320
Sektör Toplamı	1.988.322	9.000.212.294	7.048.923.640	1.880	2.204.218	6.818.103.057

Kaynak: EGM, Temel Göstergeler, <http://www.egm.org.tr/weblink/BESgostergeler.asp> [İndirme Tarihi:23.02.2010]

5. SONUÇ

Türkiye’de henüz gelişme aşamasında olan bireysel emeklilik sistemi 27 Ekim 2003 tarihinde faaliyete geçmesine rağmen hızlı bir gelişim içinde olduğu görülmektedir. Katılımcı sayısı 2003 yılı sonunda 15.245 kişi iken 2009 yılı sonunda bu rakamın 1.988.322 kişiye ulaştığı görülmüştür. 2009 yılında katılımcıların toplam fon büyüklüğü ise 9.000.212.294 TL olmuştur.

Diğer yönden çalışmanın yapıldığı dönemde bireysel emeklilik sistemine katılan katılımcıların genel olarak 25-34 ve 35-44 yaş grubunda yer aldığı ve katılımcıların ödeme periyoduna göre aylık katkı paylarında yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca bireysel emeklilik sistemindeki sözleşme-sertifika sayısının gelişimini her yıl sürdürdüğü görülmektedir. Bireysel emeklilik sisteminde biriken kaynakların yatırıma yönlendirilmesi ile elde edilen getiriler incelendiğinde, 2008 yılında etkisini gösteren ve dünya piyasalarında büyük kayıpların yaşandığı küresel finansal krize rağmen emeklilik yatırım fonlarının 2004-2009 dönemi getiri ortalamasının genellikle pozitif olması emekliliğe ilişkin birikimlerin iyi değerlendirildiğinin bir göstergesi şeklinde yorumlanabilir. Ancak buna rağmen sektörde yaşanan yoğun rekabet ve diğer piyasa koşulları nedeniyle bazı emeklilik şirketlerinin ve buna bağlı emeklilik yatırım fonlarının kurulduğu yıldan itibaren diğer emeklilik şirketleriyle birleşme, devir ya da yabancı sigorta şirketleri tarafından satın alınması suretiyle değişikliğe uğradığı görülmektedir. Bu gelişme bireysel emeklilik sisteminde finansal yapı açısından daha güçlü emeklilik şirketlerinin yer almasını sağlamakla birlikte, emeklilik şirketlerinin katılımcıların 15-20 yıl gibi uzun süreli birikimlerini değerlendirdikleri düşünüldüğünde, bu şirketlerin gelecekte de varlıklarını devam ettirmesinin bireysel emeklilik sisteminin istikrarlı gelişiminin sürdürülebilir kılınmasında etkili olacağı unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

Kitaplar

Aydın, Ufuk. *Sosyal Güvenlik Sorunlarının Çözümünde Özel Sigortalar*, Anadolu Üniversitesi İ.İ.B.F. Yayınları No.156, Eskişehir, 1995.

Ergenekon, Çağatay. “*Özel Emeklilik Fonları: Şili Örneğinden Çıkarılacak Dersler*”, İMKB, İstanbul, Mart 1998.

Erol, Ahmet ve Ercan Yıldırım. *Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi*, Yaklaşım Yayınları, Ankara, Aralık 2003.

Ippolito, Richard A. *Pensions, Economics and Public Policy*, Pension Research Council, USA, 1986.

Uğur, Suat. *Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Özel Emeklilik Programlarının Yeri ve Gelişimi*, TİSK Yayınları, Yayın No:244, Ankara, 2004.

World Bank. *Averting the Old Age Crisis, Policies to Protect the Old and Promote Growth*, World Bank Publications, Oxford University Press, USA, 1994.

Makaleler

Blake, David. “Does It Matter What Type of Pension Scheme You Have?”, *The Economic Journal*, Vol.110, No.461, 2000, F46-81.

Boulier, Jean-François, Shao Juan Huang ve Grégory Taillard. “Optimal Management Under Stochastic Interest Rates: The Case of a Protected Defined Contribution Pension Fund”, *Insurance: Mathematics and Economics*, Vol.28, Issue 2, April 2001, 173-189.

Casey, Bernard. Evaluating Pension Reform. *The Pension Institute, Discussion Paper*, No.0405, April 2004, 1-11.

Rüzgar, Bahaddin ve Merve Kaleağası. “Bilgi Teknolojilerinden Yararlanarak Bireysel Emeklilik Sigortalarının Müşteriye Sunumunda Alternatif Yaklaşımlar”, *7. Akademik Bilişim 2005 Konferansı*, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, 2005, 1-16.

İnternet

EGM. Temel Göstergeler, <http://www.egm.org.tr/weblink/BESgostergeler.asp> [İndirme Tarihi:23.02.2010]

Finans Emeklilik. Dünya’da Bireysel Emeklilik, <http://www.finansemeklilik.com.tr/dunyadabireyselemlilik.aspx> [İndirme Tarihi:23.02.2010]

SPK. www.spk.gov.tr [İndirme Tarihi:23.02.2010]